

J. R. M. Magdelijns, e. a., ed., *Het kapittel van Lebuinus in Deventer. Nalatenschap van een immuniteit in bodem, bebouwing en beschrijving* (Deventer reeks; Nieuwegein: Arko, 1996, 357 blz., ISBN 90 72047 31 1).

Rond 1130 verrees aan de rand van het Deventer kapittelgebied een poortgebouw dat nu als Sandrasteeg 8 een fraaie reputatie heeft: het oudste stenen huis dat in Nederland nog overeind staat. Het verslaat zijn concurrenten uit Utrecht (een gebouw aan het Wed) en Zutphen (de proosdij) met ongeveer een halve eeuw. De ruim 800 jaar geschiedenis van het huis telt echter slechts vier gelukkige eeuwen. Al in 1284 werd de poort tot een kapel verbouwd¹. Kapel van een proosdij is een fraaie bestemming, maar vanaf ongeveer 1332 was de proost slechts zelden te Deventer en al werd zijn woning wel eens voor vergaderingen gebruikt, en al resideerde er van 1560 tot 1565 de kortstondig fungerende Deventer bisschop, het grootste deel van de tijd stond het huis leeg. De zestiende en de zeventiende eeuw brachten meer leven in de brouwerij: allerlei hoge militairen verbleven in het proosdijcomplex, en in 1669 kocht een rijke ritmeester, De Sandra, het gebouw van het stadsbestuur. Nette dames en heren bewoonden het complex tot 1930, toen de gemeente het erfde. Het was de bedoeling van de erflater dat er een school of een museum gevestigd zou worden, maar de gemeente koos ervoor het complex te laten verkrotten. Pas in 1979 begon een uitgebreide restauratie, de aanleiding voor het verschijnen van dit boek. Maar tot nieuwe glorie leidde de verbouwing tot kamerbewoning voor voormalige krakers niet — laat staan tot de vestiging van een museum of een andere publieke functie.

Sandrasteeg 8 was een onderdeel van de proosdij, de proosdij een onderdeel van het kapittel en het kapittel hoorde bij Deventer. Over al deze samenhangen verscheen een somtijds tot wanhoop stemmende bundel. De redactie heeft niet kunnen besluiten waar het boek over gaat: een gebied (wat gebeurde er vanaf de prehistorie in het gebied rond de Sandrasteeg?) of een thema (plaats en structuur van het Deventer kapittel). Nu wonen die twee vragen wat ongemakkelijk in één band, en al was volgens de inleiding (8) 'einddoel... de historie van de proosdij en het kapittel waarvan de proosdij onderdeel uitmaakt te beschrijven', een duidelijke vraagstelling ontbreekt. Het boek mag dan 'een proeve van een... symbiose' tussen de bijdragen vanuit vele disciplines zijn, en de hoofdstukken mogen dan 'alle bij het zelfde verhaal' behoren, de lectuur bevredigt het meest wanneer men de bundel ziet als een aantal bijdragen over stadskernonderzoek, met diepgravende excursen naar de stadsgeschiedenis.

Aan de bundel werkten veertien auteurs mee, en de redactie heeft ervoor gekozen 'het eigen karakter van elk deel en elk hoofdstuk' te handhaven (8) — inderdaad zijn de opstellen zeer verschillend van karakter, waarbij met name een aantal zeer specialistische archeologische bijdragen in het oog springen.

De bundel bestaat uit vijf delen. Deel I is gewijd aan het kapittel in Deventer. In drie artikelen schetst het opkomst, bloei en ondergang van het kapittel dat daarbij in het kader van de Utrechtse geschiedenis geplaatst wordt. Het laatste artikel loopt al vooruit op deel II over het kapittelgebied. Th. A. Spitzers beschrijft de 'nederzettingsontwikkeling van Deventer tot 1200' van de bronstijd af, al is er pas aan het eind van de achtste eeuw sprake van een nederzetting (92). Deventer zou een kolonie kunnen zijn van uit Dorestad uitgeweken 'Friese' handelaars, zo meent Spitzers op grond van het archeologisch materiaal (94). Maar ook in de tiende en elfde eeuw telde Deventer nog niet meer dan zo'n zestig huizen. Die huizen plus het kloostercomplex zouden binnen de door de auteur hypothetisch opgeworpen omwalling gepast hebben. De twaalfde eeuw bracht verstedelijking, en de auteur doet een fraaie poging de twaalfde- en dertiende-eeuwse stadsplattegrond te reconstrueren (99 en verder). Waar de kanunniken en hun gebouwen zich in de stad bevonden beschrijft K. van Vliet in 'De plaats van het kapittel in de stad'. Intrigerend is dat in de tweede helft van de veertiende eeuw de kanunniken huizen buiten het claustrum

betrokken (114) — welke conclusie zou hieruit te trekken zijn over de 'gesloten wereld' die een immuniteit heette te zijn? Verviel de noodzaak bijeen te blijven door grotere veiligheid in de groeiende stad? Of werden de kapittelheren gaandeweg minder monnik en meer notabele, zodat zij zich meer naar de stad toe keerden?

Deel III beschrijft het technisch onderzoek naar het gebouw van de proosdij, deel IV heeft een overzicht van de geschiedenis van de kapittelhuizen. Deel V, dat wellicht meer tot de ambtenaren van de gemeente Deventer dan tot historici gericht is, pleit in feite voor goed onderzoek, bouwhistorisch zowel als archeologisch. De slotbeschouwing is misschien meer een samenvatting dan een beschouwing, maar ze is een onmisbare leidraad in de bundel, die zich even moeilijk laat lezen als een sinds 1130 eindeloos verbouwde poort, maar die de geduldige lezer regelmatig evenveel genoeggen verschaft als de onderzoekers beleefd zullen hebben aan hún speurtocht waarbij, zoals de restauratie-architect zich herinnert, speculaties over poorten, proosdijen en kapellen elkaar in hoog tempo afwisselden (202).

F. J. Kossmann

1 Wie deze bouwkundige verwickelingen wil volgen kan het best naast dit boek een artikel leggen: D. J. de Vries, J. W. Bloemink, R. H. P. Proos, 'De proosdij in Deventer', *KNOB-Bulletin*, XCI (1992) nr. 5/6, 156 en verder. Met name afbeelding 4b op bladzijde 158 is essentieel, maar ontbreekt in de hier besproken bundel.

A. Morelli, ed., *De grote mythen uit de geschiedenis van België, Vlaanderen en Wallonië* (Berchem: EPO, 1996, 328 blz., ISBN 90 6445 978 9).

De oorspronkelijke Franstalige publicatie (*Les grandes mythes de l'histoire de Belgique, de Flandre et de Wallonie*) uit 1995 kende een groot succes en de Nederlandstalige editie beleefde in het jaar van uitgave 1996 al vier drukken. Een bestseller dus die veel blijken van instemming opriep, maar ook van heftige verontwaardiging en boosheid. Deze laatste emoties waren het gevolg van de kritische wijze waarop de auteurs het nationale verleden hadden benaderd. Er waren nogal wat grote nationale momenten en personen uit het Belgische en gewestelijke verleden ontmythologiseerd.

In tweeëntwintig bijdragen wordt ons een keuze uit de mythen van het nationale en regionale verleden én heden gepresenteerd door vierentwintig specialisten. De overgrote meerderheid van de auteurs heeft een historische opleiding genoten. Enkelen zijn afkomstig uit de sociale of taalwetenschappen. Het merendeel is verbonden aan de Universit  Libre te Brussel, maar medewerkers uit Leuven, Gent en Antwerpen ontbreken niet.

Het negentiende-eeuwse België zocht als iedere andere staat in de negentiende eeuw zijn bestaan een extra legitimiteit te geven door te wijzen op een groots en ver verleden. Voor de Belgen begon de zoektocht naar de wortels van het bestaan bij Caesar, bij de Karolingers, bij Godfried van Bouillon, bij de Spaanse Habsburgers, bij Maria Theresia en meer recent bij Koning Albert I en zijn rol in de Eerste Wereldoorlog. Daarnaast zochten zij die gemeenschappelijke identiteit in gebeurtenissen als de hulp van de 600 Franchimontezzen bij het verzet van de stad Luik tegen Karel de Stoute (1468) en de Gulden Sporenslag van 1302 of bij de constructie van het industriële België als het symbool van vooruitgang en moderniteit. Al deze dierbare herinneringen en beelden worden ontmaskerd als falsificaties, als onjuiste interpretaties van het verleden of op zijn minst als voor meer dan  n uitleg vatbare gebeurtenissen.